

ΟΘΩΜΑΝΙΚΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

ΕΝΤΥΠΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ

ΟΘΩΜΑΝΙΚΑ ΜΥΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ

ΕΝΤΥΠΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΜΑΘΗΤΗ

Εκπαιδευτικό πρόγραμμα:

«Τα μυστικά της πόλης. Ταξιδεύοντας στον χώρο και τον χρόνο της Θεσσαλονίκης»

Γενικός συντονισμός:

Ελισάβετ Τσιγαρίδα, αναπληρώτρια προϊσταμένη
Εφορείας Αρχαιοτήτων Πόλης Θεσσαλονίκης

Γενική επιμέλεια:

Γιάννης Καρλιάμπας, αρχαιολόγος – μουσειολόγος

**Κείμενα, σχεδιασμός εκπαιδευτικών δράσεων,
επιμέλεια εντύπου:**

Κάτια Κωστή, αρχαιολόγος - μουσειολόγος

Εικονογράφηση: Αλέκος Παπαδάτος

Γραφιστικός σχεδιασμός: Νίκος Βαλασιάδης

Παραγωγή εντύπου: ΚΕΘΕΑ ΣΧΗΜΑ & ΧΡΩΜΑ

Copyright 2023

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού
Εφορεία Αρχαιοτήτων Πόλης Θεσσαλονίκης
Επταπύργιο, Θεσσαλονίκη, Τ.Κ. 54003
E-mail: eforoth@culture.gr

ISBN: 978-960-89373-7-6

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

**Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση**

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Εισαγωγή

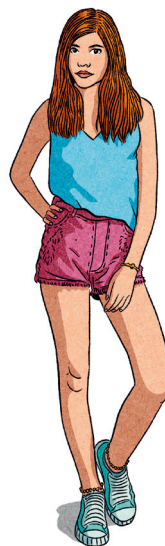
Το 1430 η Θεσσαλονίκη καταλήφθηκε από τους Οθωμανούς και μέχρι το 1912 ήταν κάτω από οθωμανική κυριαρχία. Όλα αυτά τα χρόνια το όνομά της, για κάποιους από τους κατοίκους της, ήταν Σελανίκ. Η πόλη απέκτησε νέο χαρακτήρα. Η ζωή προσαρμόστηκε στις συνήθειες των νέων αρχόντων. Πολλές από τις παλιότερες εκκλησίες έγιναν τζαμιά, ενώ χτίστηκαν και καινούρια. Η πόλη επίσης απέκτησε πολλά λουτρά.

Στα τέλη του 15ου αιώνα στη Θεσσαλονίκη φτάνουν εβραίοι πρόσφυγες κυρίως από την Ισπανία και η πόλη αποκτά άλλο ένα όνομα, Σαλόνικο. Για τους επόμενους αιώνες η πόλη έχει πολλά ονόματα, αλλά είναι ένας φιλόξενος τόπος για όλους του εβραίους, χριστιανούς και μουσουλμάνους κατοίκους της, παρά τις διαμάχες που έχουν μεταξύ τους. Στην πόλη έπαψαν να υπάρχουν τούρκοι μαχαλάδες και εβραϊκές συναγω-

γές. Η παρουσία των ανθρώπων όμως ακόμα υπάρχει.

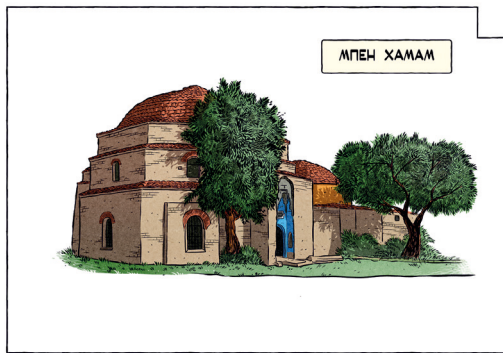
Αυτά και πολλά άλλα θα τα μάθουμε ανακαλύπτοντας «τα μυστικά της πόλης».

ΤΙ ΛΕΣ; ΠΑΜΕ ΝΑ
ΑΝΑΚΑΛΥΨΟΥΜΕ ΤΑ
ΟΘΩΜΑΝΙΚΑ ΜΥΣΤΙΚΑ
ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ;

ΠΟΛΥ ΚΑΛΗ ΙΔΕΑ!

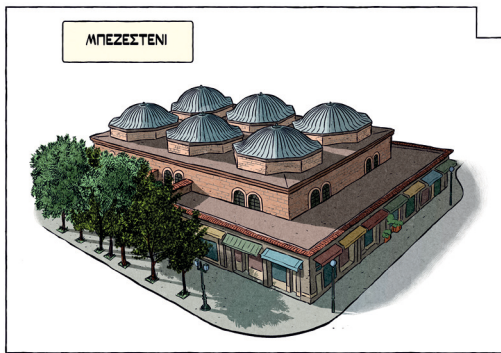
Μπέη Χαμάμ...

Λουτρά Παράδεισος

1444

- ⊙ Κάτω από το δάπεδο κυκλοφορούσε ζεστός αέρας για τη θέρμανση των χώρων.
- ⊙ Λόγω των χωριστών τμημάτων για τους άνδρες και τις γυναίκες χαρακτηρίζεται διπλό ή δίδυμο.
- ⊙ Το γυναικείο τμήμα είναι πιο απλά διαμορφωμένο και διακοσμημένο από το ανδρικό.
- ⊙ Η οροφή του διαμερίσματος του Μπέη είναι διακοσμημένη με σταλακτίτες.

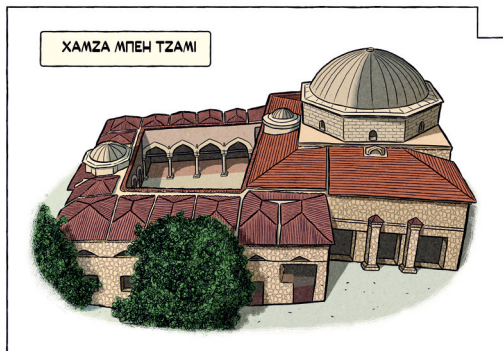
Μπεζεστένι...

η ομορφότερη αγορά
των Βαλκανίων

1455 - 1459

- ⊙ Πριν από την πυρκαγιά του 1917 αριθμούσε συνολικά 113 καταστήματα.
- ⊙ Διάφοροι περιηγητές, όπως ο Εβλιγιά Τσελεμπί, χαρακτήρισαν το Μπεζεστένι της Θεσσαλονίκης ως μία από τις ομορφότερες αγορές των Βαλκανίων.
- ⊙ Σήμερα στην Ελλάδα σώζονται μόνο τρία μπεζεστένια: στη Θεσσαλονίκη, στις Σέρρες και στη Λάρισα.

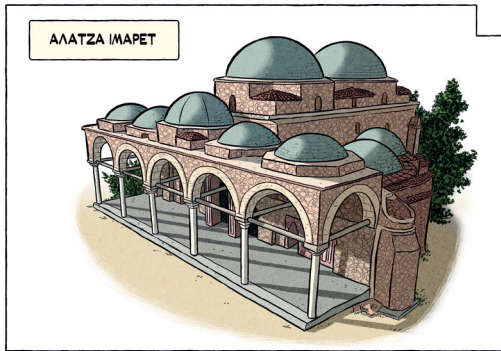
Χαμζά Μπέη Τζαμί...

πρώην κινηματογράφος
Αλκαζάρ

1467 - 1468

- ⊙ Κτίστηκε στα 1467/68 από την κόρη του στρατιωτικού διοικητή Χαμζά Μπέη.
- ⊙ Αρχικά προοριζόταν Μετζίτ, δηλαδή ως μικρό συνοικιακό τέμενος.
- ⊙ Στους κίονες της αυλής που σχηματίζουν στοά (περιστύλιο) χρησιμοποιήθηκαν παλαιοχριστιανικά κιονόκρανα.
- ⊙ Κατά τη διάρκεια των ετών έχει δεχτεί τρεις ανακατασκευές.

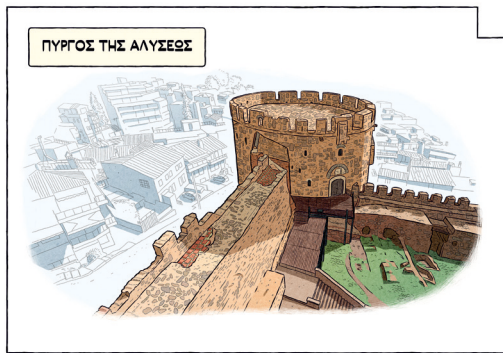
Αλατζά Ιμαρέτ...

το πολύχρωμο άσυλο

1484

- ⊙ Στην είσοδο υπάρχει κτητορική επιγραφή με τη χρονολογία ανέγερσης του μνημείου.
- ⊙ Η ιερατική σχολή ονομάζεται αλλιώς μεντρεσές.
- ⊙ Σήμερα από το μινारे σώζεται μόνο η βάση του.
- ⊙ Η διακόσμηση του μινारे είναι σπάνια στην οθωμανική αρχιτεκτονική.

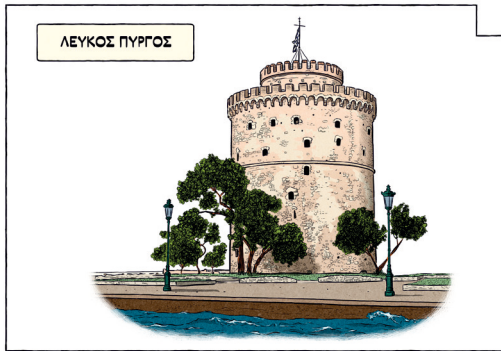
Πύργος της Αλύσεως...

το πυροβολείο

τέλη 15ου - αρχές 16ου αιώνα

- ⊙ Χτίστηκε πιθανότατα για να αντιμετωπίσει τις νέες τεχνικές πολέμου που πλέον γινόταν με τη χρήση πυροβόλων όπλων.
- ⊙ Πάνω από την είσοδο του πύργου υπάρχει ζεματίστρα από όπου οι αμυνόμενοι έριχναν καυτά υγρά στους εχθρούς.
- ⊙ Από τον πύργο μπορεί να παρατηρήσει κανείς όλη την πόλη.
- ⊙ Ανήκει στην οχύρωση της Θεσσαλονίκης και στα Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Unesco.

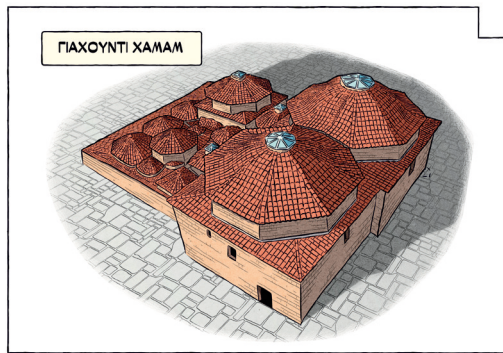
Λευκός Πύργος...

αλλά και Πύργος
του Αίματος

τέλη 15^{ου} αιώνα

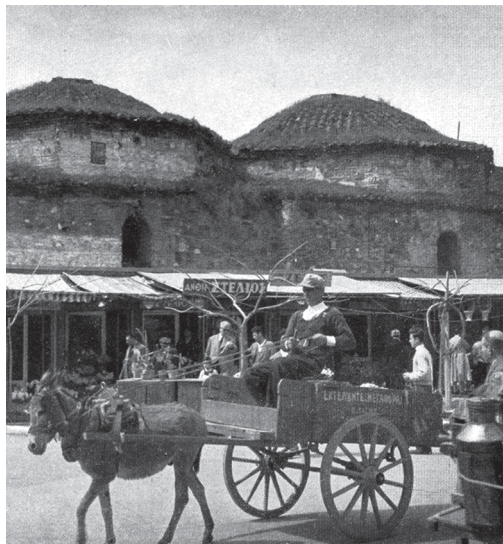
- ⊙ Βρίσκεται στο σημείο που ενωνόταν το ανατολικό με το θαλάσσιο τείχος.
- ⊙ Έχει συνολικά 40 παράθυρα.
- ⊙ Για να φτάσει κάποιος στο ψηλότερο σημείο του Λευκού Πύργου πρέπει να ανέβει 92 σκαλοπάτια.
- ⊙ Μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα διέθετε οκταγωνικό προτείχισμα με πυργίσκους.

Γιαχουντί Χαμάμ...

Λουλουδάδικα

τέλη 15^{ου} - αρχές 16^{ου} αιώνα

- ◎ Ονομάζεται αλλιώς Παζάρ Χαμάμ (= Λουτρό της Αγοράς) και Καντιλάρ Χαμάμ (= Λουτρό των γυναικών).
- ◎ Λειτουργούσε ως λουτρό μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα.
- ◎ Ακολουθεί την τυπική για τα λουτρά τριμερή διάταξη, με ψυχρό, χλιαρό και θερμό χώρο.
- ◎ Στην αρχιτεκτονική του μνημείου μπορεί να δει κανείς τις βυζαντινές επιδράσεις στο σύστημα δόμησης.

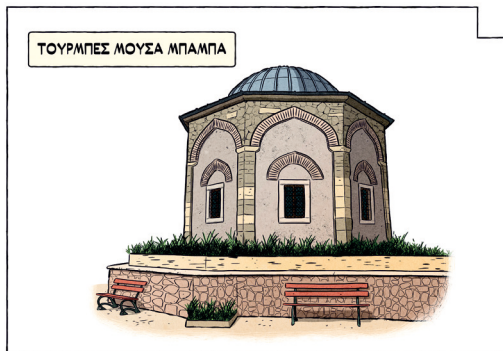
Πασά Χαμάμ...

Λουτρά Φοίνιξ

1520 - 1530

- ⊙ Είναι χτισμένο πάνω σε τμήμα του Οκταγώνου του Βαρδαρίου.
- ⊙ Μέχρι και σήμερα μπορεί κανείς να διακρίνει χρώματα μπλε, κόκκινο και κίτρινο με τα οποία ήταν βαμμένα κάποια σημεία του χαμάμ.
- ⊙ Στους τρούλους του χαμάμ υπάρχουν μικρά στρόγγυλα ανοίγματα καλυμμένα με γυαλί.
- ⊙ Ήταν το τελευταίο χαμάμ της πόλης που έκλεισε.

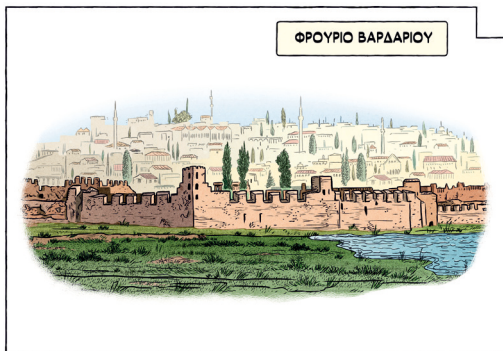
Τουρμπές Μουσά Μπαμπά...

ο καβαλάρης μουσουλμάνος άγιος

16^{ος} αιώνας

- ◎ Ο Μουσά Μπαμπά είναι μουσουλμάνος άγιος του τάγματος των Μπεκτασήδων Δερβίσιδων.
- ◎ Βρίσκεται στη σημερινή πλατεία Τερψιθέας η οποία στα οθωμανικά χρόνια ήταν η αυλή ενός τεκέ, δηλαδή ενός μοναστηριού Μπεκτασήδων.
- ◎ Οι μουσουλμάνοι άγιοι δεν απεικονίζονται σε εικονιστικές παραστάσεις.
- ◎ Τον 19ο αιώνα ο τεκές παρήκμασε.

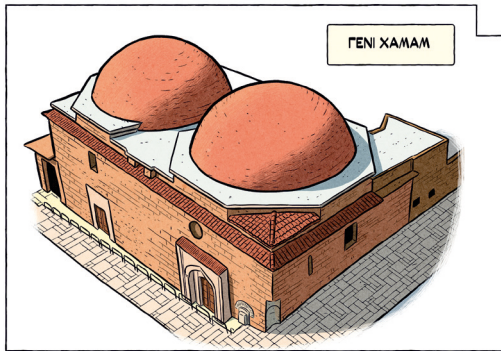
Φρούριο Βαρδαρίου...

Πύργος Πυροπλοστασίου
ή Τοπ Χανέ

μέσα 16ου αιώνα

- ⊙ Στην ανατολική πλευρά βρίσκεται ο Πύργος του Αναγλύφου που πήρε το όνομά του από ένα ανάγλυφο που βρίσκεται ενσωματωμένο στη μία πλευρά του.
- ⊙ Διαθέτει τρεις πυριτιδαποθήκες.
- ⊙ Ο οκταγωνικός πύργος του φρουρίου έχει ύψος 10 μέτρα.
- ⊙ Περιλαμβάνει τμήματα της παλαιότερης βυζαντινής οχύρωσης και του βυζαντινού λιμανιού.

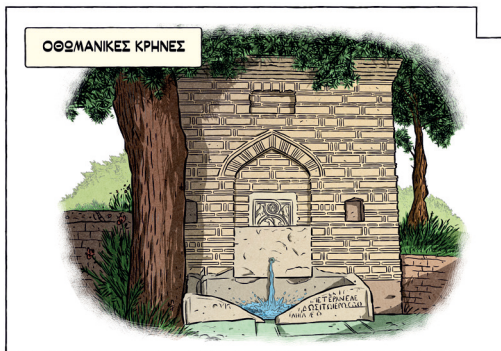
Γενί Χαμάμ...

και ο κινηματογράφος
«Αίγλη»

τέλη 16ου αιώνα

- ⦿ Χτίστηκε από τον Χουσεΐν Κεντούντα στη θέση μεγάλου συγκροτήματος ρωμαϊκών λουτρών.
- ⦿ Λειτουργούσε ως λουτρό μέχρι το 1912.
- ⦿ Για τη μετατροπή σε κινηματογράφο κατεδαφίστηκαν αρκετοί χώροι του χαμάμ.
- ⦿ Σήμερα διατηρούνται οι δύο τρουλαίοι ψυχροί χώροι, ενοποιημένοι σε μία αίθουσα.

Οθωμανικές Κρήνες...

διαχρονικό σημείο συνάντησης

- ⊙ Στην πόλη υπήρχαν τουλάχιστον εκατό οθωμανικές κρήνες.
- ⊙ Βρίσκονταν είτε δίπλα σε κάποιο κτίριο θρησκευτικού χαρακτήρα ή σε κομβικά σημεία της πόλης.
- ⊙ Είχαν ονομασίες όπως «Κρήνη Τσινάρ», «Πικρή Βρύση» και «Κόκκινη Βρύση».
- ⊙ Οι περισσότερες βρίσκονται στην Άνω Πόλη και στην Ακρόπολη.

Αντιστοιχίζω τα μνημεία με την ονομασία τους!

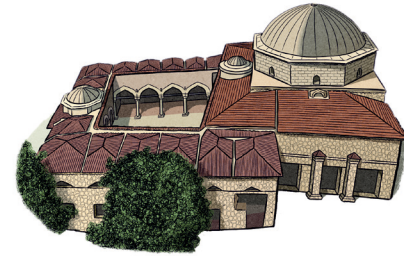
ΠΡΟΣΟΧΗ ΟΜΩΣ! ΜΙΑ ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΠΕΡΙΣΣΕΥΕΙ!

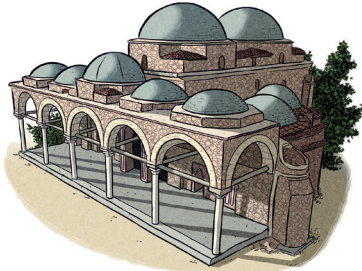
Α

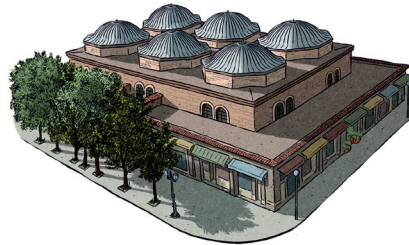
Β

Γ

Δ

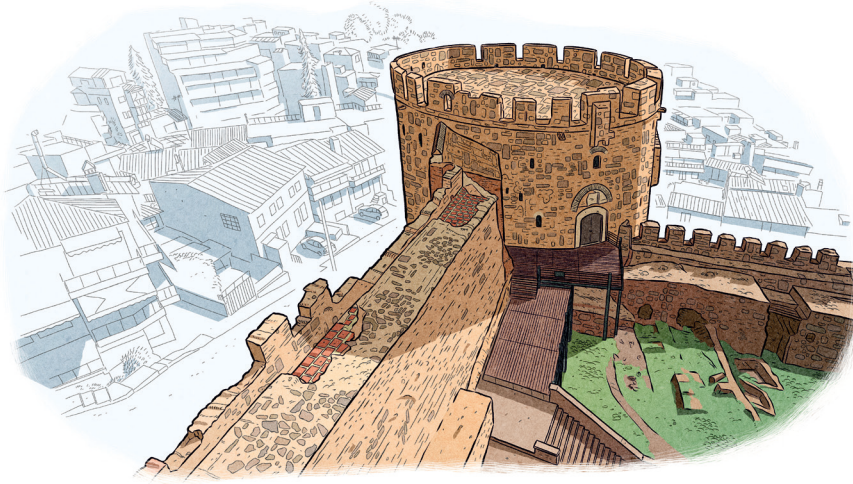
Ε

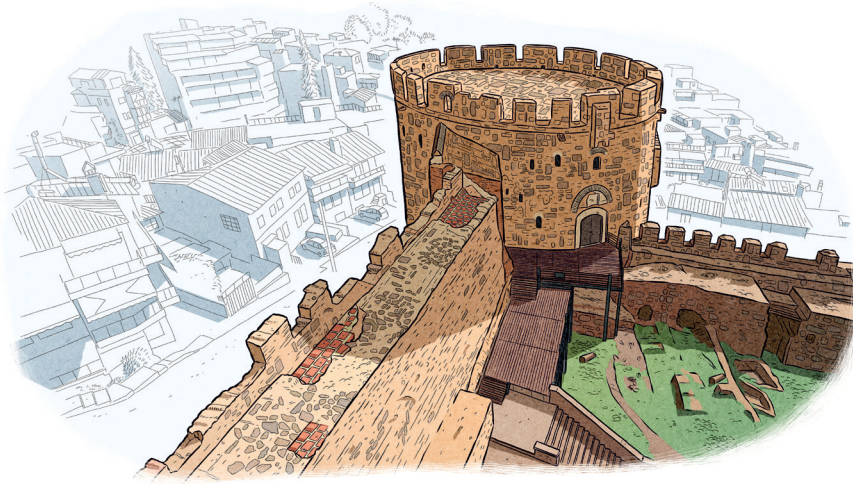
ΣΤ

1. ΜΠΕΖΕΣΤΕΝΙ 2. ΑΛΑΤΖΑ ΙΜΑΡΕΤ 3. ΤΟΥΡΜΠΕΣ ΜΟΥΣΑ ΜΠΑΜΠΑ 4. ΠΑΣΑ ΧΑΜΑΜ
5. ΜΠΕΗ ΧΑΜΑΜ 6. ΛΕΥΚΟΣ ΠΥΡΓΟΣ 7. ΧΑΜΖΑ ΜΠΕΗ ΤΖΑΜ

Εντοπίζω τις διαφορές!

ΟΙ ΔΥΟ ΕΙΚΟΝΕΣ
ΜΟΙΑΖΟΥΝ ΙΔΙΕΣ.
ΕΧΟΥΝ ΟΜΩΣ
ΕΠΤΑ ΔΙΑΦΟΡΕΣ!

Συμπληρώνω τα κενά!

ΠΟΙΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΑΠΕΙΚΟΝΙ-
ΖΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΧΑΡΤΗ;

Κυκλώνω τα Οθωμανικά μνημεία που έχουν σχέση με το νερό!

1. ΜΠΕΗ ΧΑΜΑΜ

7. ΓΕΝΙ ΧΑΜΑΜ

4. ΓΙΑΧΟΥΝΤΙ ΧΑΜΑΜ

8. ΚΡΗΝΑΙΟ ΟΙΚΟΔΟΜΗΜΑ

2. ΜΠΕΖΕΣΤΕΝΙ

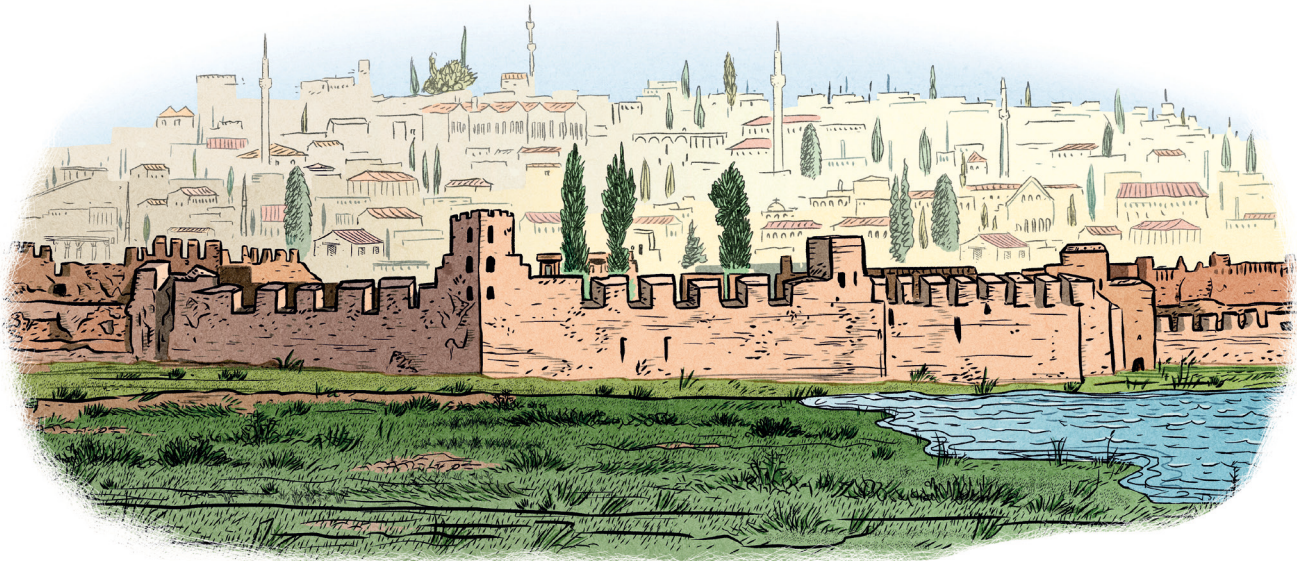
5. ΤΟΥΡΜΠΕΣ ΜΟΥΣΑ ΜΠΑΜΠΑ

9. ΟΘΩΜΑΝΙΚΕΣ ΚΡΗΝΕΣ

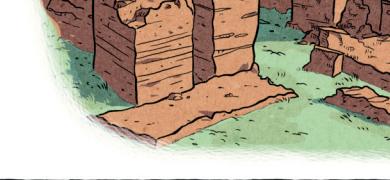
3. ΑΛΑΤΖΑ ΙΜΑΡΕΤ

6. ΠΑΣΑ ΧΑΜΑΜ

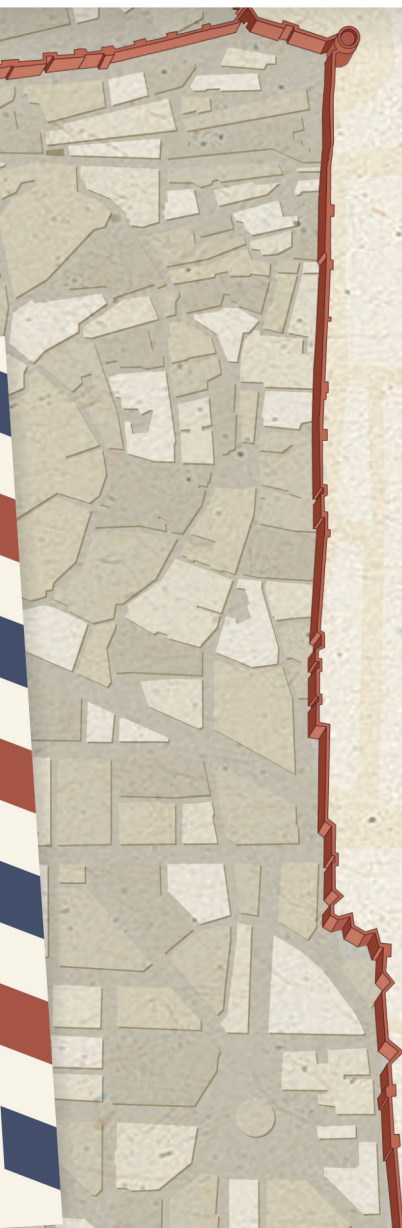
10. ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ ΛΟΥΤΡΟ

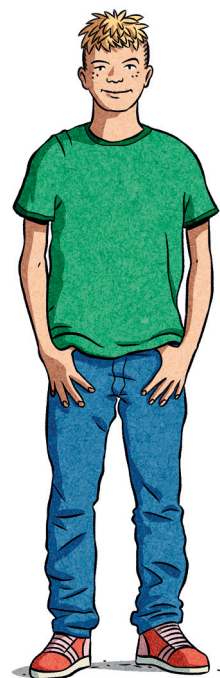
**Φτιάχνω μια
καρτ-ποστάλ με
τα μυστικά της
πόλης!**

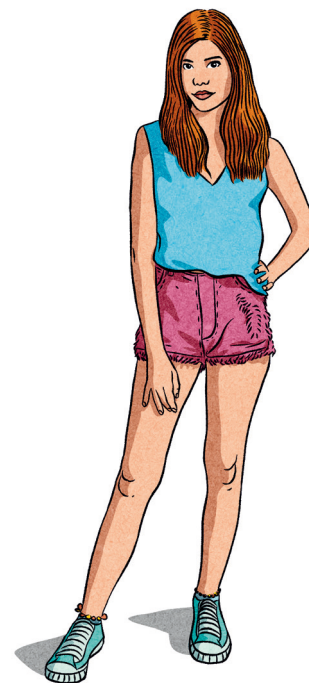
AIR MAIL
PAR AVION

ΕΠΙΤΕΛΟΥΣ! ΕΜΑΘΑ
ΟΛΑ ΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ
ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ ΓΙΑ ΤΑ
ΟΘΩΜΑΝΙΚΑ ΧΡΟΝΙΑ!

ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΑ ΥΠΟ-
ΛΟΙΠΑ ΧΡΟΝΙΑ;

Λύσεις

Αντιστοιχίζω τα μνημεία με την ονομασία τους!

σελίδα 16

A.5, B.6, Γ.7, Δ.2, Ε.4, ΣΤ.5

Συμπληρώνω τα κενά!

σελίδα 18

Μπέη Χαμάμ, Μπεζεστένι, Χαμζά Μπεή
Τζαμί, Γιαχουντί Χαμάμ, Λευκός Πύργος,
Πασά Χαμάμ, Φρούριο Βαρδαρίου

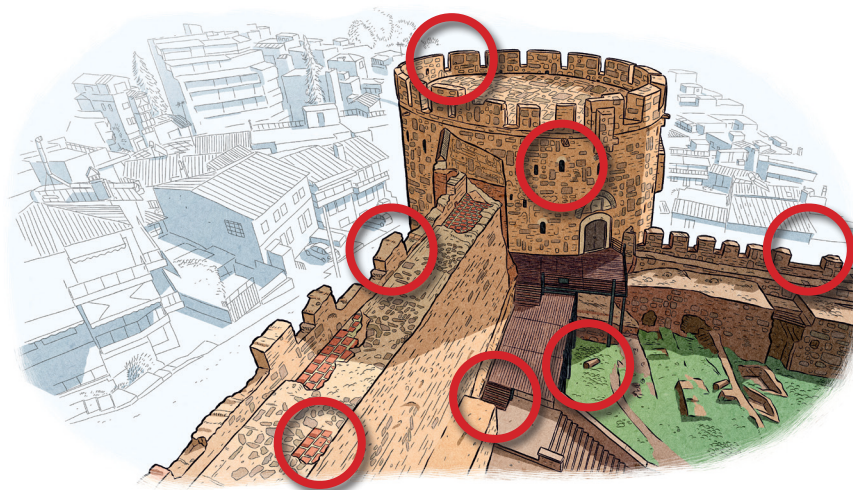
Κυκλώνω τα Οθωμανικά μνημεία που έχουν σχέση με το νερό!

σελίδα 19

1, 4, 6, 7, 9

Εντοπίζω τις διαφορές!

σελίδα 17

Τα μυστικά της πόλης

ΤΑΞΙΔΕΥΟΝΤΑΣ ΣΤΟΝ ΧΩΡΟ ΚΑΙ
ΤΟΝ ΧΡΟΝΟ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ISBN: 978-960-89373-7-6